

JOSEP DORCA GONZÁLEZ, CAPELLÀ I INSPECTOR

JOSEP CLARA

Universitat de Girona

Resum: L'olotí Josep Dorca González (1903-1957) va ser un prevere singular que es remarcà –més que per la tasca pastoral atribuïda als capellans corrents– per la inclinació literària i la facilitat per escriure i predicar, per l'ingrés al magisteri oficial i la conversió en inspector d'ensenyament primari després de la Guerra Civil. Pastoralment i humana, la seva tasca fou qüestionada. L'aportació intenta documentar-ne les raons.

Paraules clau: inspecció d'ensenyament primari, nacionalcatolicisme, capellans funcionaris, Beget.

En una carta familiar, adreçada als seus pares de França estant, l'any 1949, l'escriptor Josep M. Gironella, quan projectava la novel·la *Los cipreses creen en Dios*, va escriure unes frases inquietants sobre els capellans de Girona: “*Con señores como mossèn Dorca cada día la religión en España tendrá menos adeptos. Esos sacerdotes son ya completamente impopulares y, a la menor ocasión de libertad, el odio de miles de personas se manifiesta contra ellos, como se demostró el 18 de julio. La lección no la han aprendido, creo que son peores que antes. Tienen una extrema soberbia y van demasiado afeitados*”.¹

Com que del novel·lista Gironella, quan parla de fets històrics, no sempre ens en podem confiar, ja que –com ell mateix va admetre–² a vegades

¹ J. CLARA, “A propòsit de Josep M. Gironella”, *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 37 (2004), pàg. 195.

² M. GÓMEZ SANTOS, “J.M. Gironella cuenta su vida”, *Los Sitios*, 27 d'agost de 1966. L'escriptor confirma que era mal vist perquè “tenía yo muy merecida fama de fanfarrón”, “no inspiraba a nadie la menor confianza”, “mentía mucho” i perquè “convertía lo imaginario en real”.

mentia i a vegades s'inventava coses, la pregunta és obligada: qui era mossèn Dorca i què va fer? En aquest article intentaré contestar aquests interrogants.

UN CAPELLÀ OLOTÍ

Nascut a Olot el setembre de 1903, Josep Dorca González va tenir una infància poc afortunada. Era fill de Ramon Dorca Guitart, natural del Clot (Vall de Bianya), vidu de Maria Jordà Aulinas i veí d'Olot, i de Francisca González Carrascosa, natural de Cartagena. El seu progenitor va morir i la mare, que era mestra d'escola, es tornà a casar el 1910 amb Llorenç Prat Sucarrats, vidu de Beget. Com a docent, Francisca González Carrascosa (1871-1948) va exercir en diverses escoles: Capsec, Sant Andreu de Terri, Beget, Cistella, Ullastret, etc.

Durant els estudis al seminari, Josep Dorca es distingí per l'afecció poètica. Una colla de seminaristes s'hi havia aficionat uns anys abans i d'aquell centre sortiren bons poetes com ara Xavier Carbó, Lluís G. Pla, els germans Francesc i Antoni Viver i Camil Geis. Precisament Geis, ordenat dos anys abans, ens ha deixat un retrat del Dorca seminarista: "Baixet, inquiet, optimista... M'abelleix d'imaginar-me'l eixint de la cella, amb la cafetera a la mà, per oferir-me una tassa de cafè fumejant. Entre xarrup i xarrup de cafè, intercanvi d'impressions, de projectes, d'il·lusions juvenils..."³

Josep Dorca va ser premiat en diversos certàmens literaris i publicà composicions a *La Tradició Catalana*, d'Olot, *Labor*, portaveu de la Congregació Mariana del seminari, *Vida Parroquial*, de Figueres, i *La Veu de l'Empordà*, generalment de temàtica religiosa.⁴ Entre les seves composicions hom pot recordar uns goigs a la mare de Déu del Tura, patrona d'Olot. La seva facilitat per versificar recolzava en el domini de la llengua i la naturalitat. Vegeu-ne una mostra:

³ C. GEIS, *Els que he trobat pel camí*, Sabadell, AUSA, 1986, pàg. 163.

⁴ En reproduïx algunes mostres J.M. CERVERA, *El calze i la lira. Antologia de poetes sacerdots gironins (1847-1986)*, Girona, Seminari diocesà, 1987, pàg. 141-148.

Estrenen els fruiters un joc de pedreria,
els plàtans fan de tàlem al llarg dels caminals,
encenen els jardins tot ple de cirials...
Eucaristia!,
pel brill dels foguerons encesos, de ginesta
i els grans faldars de blat que pengen del quintà,
blat d'avui a demà,
blat que el jorn de la festa
es tornarà Nostre Senyor,
ple de claror!
Corpus!... Or i més or i llum i poesia
per la sang de roselles que llaguen el forment,
pel goig de la sarment que porta dins les venes la sang d'Eucaristia...
Corpus, Corpus al cor i a muntanya i pel pla,
i aquest Corpus, oh Déu, ningú no ens el prendrà!⁵

Ordenat prevere en temps del bisbe Vila Martínez, el 1927, va dir la primera missa al santuari del Collell. En la cerimònia va tenir uns padrins distingits: Josep M. Masramon, exdiputat provincial que va dur la representació del regionalisme pel districte d'Olot, i Maria d'Espona de Casamor.

Per bé que inicialment va fer de vicari a Sant Gregori, Sant Joan les Fonts i Malgrat de Mar, Josep Dorca –seguint la tradició materna– aviat es va treure el títol de mestre i dedicà més hores a l'ensenyament que a les tasques més comunes dels capellans, enfeinats normalment en una parròquia rural o urbana. El 1932 esdevingué director de l'escola parroquial de Figueres, constituïda a redós del Patronat de la Catequística, per tal de superar l'ordre del Ministeri d'Instrucció Pública, que va suprimir l'ensenyament de la religió en els centres docents oficials i per omplir el buit que deixà l'escola confessional. En la proclama adreçada als catòlics de Figueres hi deia:

“L'article 26 de la Constitució és la terrible espasa de Dàmocles a punt de segar la vida de les Congregacions religioses gloriosament dedicades a l'ensenyança. Tampoc no comptem amb massa escoles particulars

⁵ “Corpus”, *La Veu de l'Empordà*, 15 de juny de 1933, pàg. 5.

catòliques per a estintolar la Parròquia, per a alletar els infants amb la fe santa dels nostres pares. Amb els mestres catòlics nacionals no hi podem comptar gaire. I dintre poc, si no ens organitzem seriosament, ens anem a quedar sense magisteri catòlic, i llavors de no res ens serviren les nostres escoles".⁶

L'escola admetia nois de 6 a 14 anys, però la matrícula era limitada a 80 places, i era oberta diàriament de 6 a 7 de la tarda. El programa comprenia catecisme, història sagrada, geografia bíblica, litúrgia, lectura, redacció de temes catequístics, dibuix, cant litúrgic i callistènia. Era gratuïta, però l'alumne havia d'abonar les despeses del material escolar.

Aquell mateix any, mossèn Dorca va fer els cursets eliminatoris d'accés al magisteri oficial i obtingué el número 11 de la promoció gironina.⁷ Abans de 1936 treballà a les escoles de Cistella i la Cellera.⁸ En aquesta darrera, l'any 1935, va instal·lar-hi una estació pluviomètrica que estava en contacte amb la xarxa meteorològica catalana.⁹

INSPECTOR A DIT

L'etapa de la Guerra Civil fou decididament adversa per al mestre i capellà de la Cellera i els de la seva mateixa classe, per a tota la institució eclesial. La casa de la Cellera, on Dorca residia, va ser assaltada, com també van ser-ho l'edifici parroquial i el convent de les Carmelites.¹⁰ Tot i la dissort va poder salvar-se de la persecució.

⁶ "L'escola de catecisme", *La Veu de l'Empordà*, 29 d'octubre de 1932, pàg. 4.

⁷ Per damunt d'ell se situaren els mestres Pere Pericay, Joan Vilanova, Joan Pérez, Josep M. Corredor (futur biògraf de Pau Casals), Pere Armengol, Cèsar Ballesta, Lluís Agulló (futur director de l'Escola de Magisteri), Joaquim Martí, Jesús Costa i Felip Busquets (*L'Autonomista*, 10 de gener de 1934, pàg. 2).

⁸ No és esmentat en el llibre de M. ALAIÓ MANUBENS, *L'escola a Cistella 1865-2005*, Ajuntament de Cistella, 2005, però sí a *La Vanguardia*, 20 de setembre de 1934, pàg. 8. De fet, l'estada oficial de Dorca a Cistella fou gairebé simbòlica: va prendre possessió del lloc el juliol de 1934 i el setembre del mateix any ja exercia a la Cellera.

⁹ D. PUJOL i L. LLAGOSTERA, *La Cellera*, Girona, Diputació i Caixa de Girona, 1990, pàg. 83.

¹⁰ Archivo Histórico Nacional, Causa General de la Cellera, declaració de Lluís Clos Pons, propietari, de 53 anys, el 15 d'abril de 1943.

Durant el 1939 i els anys que seguiren arribà la contraofensiva ideològica: centenars de mestres foren depurats i sancionats. Els professionals de la inspecció d'ensenyament primari no se n'escaparen. A mossèn Dorca, però, per la condició de clergue d'una religió que va ser objecte de morts i destruccions materials durant el conflicte, ni tan sols li fou obert l'expedient informatiu del seu comportament envers el Movimiento. I com que calia la col·laboració de persones addictes per endegar l'ensenyament franquista i fer complir les noves normes, a ell i a uns pocs mestres de la mateixa corda ideològica (Lluís G. Bastons, mestre de Blanes; Josefa Vilagran, mestra de Celrà; Evelí Calvet, mestre de Barcelona...), prèviament triats, els ho van posar fàcil perquè poguessin assumir la professió supervisora, com a inspectors d'ensenyament primari, de manera provisional.

A Josep Dorca, doncs, el nomenaren per al càrrec fiscalitzador sense que hagués de fer cap mena d'oposició i, durant uns mesos, l'enviaren a Ciudad Real, però retornà a Girona ben aviat, el 1940.¹¹ Que escollissin un mestre que era capellà com a supervisor dels altres mestres relligava perfectament el factor religiós i el polític dominant en aquell moment. També la cultura que es tractava d'imposar. Dionisio Ridruejo, rememorant aquells anys, deia que *"la investigación y la enseñanza se convierten en empresas oficiales de un Estado dogmático que, con frecuencia, las delega a una Iglesia de cruzada"*.¹²

En aquell context de nacionalcatolicisme, Josep Dorca, per refermar l'adhesió a la nova situació política, per bé que contradient les ordres que els bisbes catalans havien adoptat l'any 1938,¹³ s'afilià al partit únic del règim, la Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS), el 5 d'abril de 1941.¹⁴ Van assignar-li el número de carnet local 184, el 972 a escala provincial i el 91.839 en el conjunt estatal. Cal dir que no fou l'únic capellà del bisbat que s'afilià al partit de Franco, car en coneixem, si més no, deu casos.

¹¹ *La Vanguardia Española*, 28 de maig de 1940, pàg. 9.

¹² D. RIDRUEJO, "La vida intelectual española en el primer decenio de la postguerra", *Triunfo*, 507 (17 de juny de 1972), pàg. 71-72.

¹³ "Los sacerdotes y la FET y de las JONS. No puede permitirse la inscripción de los clérigos en este organismo, por tener carácter político. Lo mismo hay que decir de su cooperación activa y directa".

¹⁴ J. CLARA, *El Partit Únic. La Falange i el Movimiento a Girona (1935-1977)*, Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1999, pàg. 237.

Més endavant, el maig de 1946, quan es convocaren les proves adients per consolidar la plaça d'inspector, no dubtà a presentar-s'hi. Podien aspirar-hi "los Licenciados en Filosofía y Letras, Sección de Pedagogía; los Maestros Normales procedentes de la extinguida Escuela de Estudios Superiores del Magisterio; los que desempeñen o hayan desempeñado el cargo de Inspectores provisionales de Enseñanza Primaria y los Maestros Nacionales que hayan ingresado por oposición en el Magisterio y cuenten con cinco o más años de servicios en propiedad en Escuela Nacional".¹⁵ No es demanava, en canvi, que els aspirants fossin afiliats a FET y de las JONS. Només un certificat de bona conducta i no tenir antecedents penals.

Els exercicis eliminatoris eren cinc, però els inspectors provisionals –com ara mossèn Dorca– se n'estalviaren un: el que es referia a la redacció de l'informe reglamentari que es feia després d'una visita a una escola graduada i a una d'unitària. Les altres parts de l'oposició –que tenia un regust patriòtic i nacionalcatòlic– consistien a desenvolupar un tema de qüestionaris sobre religió, història general d'Espanya,¹⁶ pedagogia, psicologia, didàctica i organització escolar i tècnica de la inspecció. L'exercici final era una traducció d'idioma modern. De les setanta vacants masculines tretes a concurs, Josep Dorca va assolir la posició novena¹⁷, un lloc privilegiat per poder mantenir la destinació professional a Girona.

¹⁵ *Boletín Oficial del Estado* [=BOE], 19 de maig de 1946, pàg. 4.261.

¹⁶ El qüestionari d'història, com llavors era costum, seguia l'orientació manipulada de la disciplina, en sentit franquista: 1. Ideas permanentes de España. 2. Romanización. 3. El cristianismo en España. 4. Los árabes en España. 5. La Reconquista. 6. Castilla: núcleo de la nacionalidad española. 7. Los Reyes Católicos. 8. El ideal español del imperio de Carlos I. 9. El ideal español en el reinado de Felipe II. 10. Evangelización y colonización de América. 11. La leyenda negra contra España. 12. Los Austria. 13. Los Borbones. 14. La Guerra de la Independencia. 15. Luchas entre el liberalismo y la tradición. 16. Antecedentes próximos del Movimiento Nacional. 17. La Guerra de Liberación; sus principales etapas; victoria definitiva de los Ejércitos Nacionales. 18. Franco: estudio de su personalidad y su significación en la historia española. 19. Características fundamentales del Nuevo Estado. 20. La obra social del Nuevo Estado. 21. La obra cultural del Nuevo Estado. 22. La obra sanitaria del Nuevo Estado. 23. La obra reconstructiva del Nuevo Estado en todos los aspectos de la vida nacional. 24. Significación y trascendencia del Nuevo Estado en la Historia Universal (BOE, 5 d'agost de 1946, pàg. 6.132).

¹⁷ BOE, 21 de febrer de 1947, pàg. 1.266. L'altre inspector gironí que hi va concórrer –Lluís G. Bastons– va situar-se en la posició 63. Per damunt de Dorca hi trobem el falangista Tomás Romojaro Sánchez, nascut a Santander el 1907, que va tenir una carrera política àmplia: governador civil de Santander (1941-42), Valladolid (1942-47) i Saragossa (1947-49), així com delegat de Provincias (1948-51) i vicesecretari general del Movimiento (1951-56), a més de procurador a Corts i conseller d'estat.

Amb la represa de *Vida Catòlica*, el 1941, mossèn Dorca es va responsabilitzar –durant un temps– de la direcció d'aquesta publicació de l'Acció Catòlica del bisbat, per la qual s'alternaren altres capellans com ara Lambert Font i Carles de Bolòs. Va fer de capellà al col·legi de la Immaculada, dels germans maristes, assessor del programa "Resurrexit", de Ràdio Girona, i s'encarregà així mateix del catecisme a la parròquia de Sant Feliu de Girona, però no va voler que s'hi barreguessin els immigrants que començaren a poblar, amb un seguit de barraques, la muntanya de Montjuïc. Això no va agradar al governador civil Mazo Mendo, que –el gener de 1954– se'n planyia al director general d'Ensenyament Primari: "*Sepa Vd. que a estos niños no se les quiere ahora en el Catecismo de San Félix, que es la Parroquia correspondiente, en cuyo director se da la curiosa coincidencia de ser, también, Inspector-Jefe de Enseñanza Primaria*".¹⁸

ESTIL INCONTROLAT

Camil Geis apunta que Josep Dorca era d'aquells que "el mateix poden construir un sonet d'encàrrec que conjuminar un article intranscendent, a vol de ploma, que pronunciar un sermó o una conferència sobre qualsevol tema" i que –a l'hora de compondre la producció poètica– tenia "una excessiva facilitat, l'excessiva empena periodística i oratòria que portava" a l'hora de compondre la producció poètica. "De no haver estat degudament administrada –prosegueix–, l'hauria pogut fer derivar cap a un barroquisme declamatori, tan bescantat pels corrents noucentistes de la millor època de la nostra formació literària".¹⁹

Les circulars de la Inspecció de Girona van oferir-li espai propici per desenvolupar la facilitat de ploma i l'expansió literària en sentit polític i moralitzador. Hi exposà –sovint de manera anònima que no pot amagar-ne l'estil– diversos temes relacionats amb l'ensenyament del moment, en els quals palesà el seu estil incontrolat i tot allò que era capaç d'expressar a favor del poder polític. En el primer escrit que selecciono va glossar la campanya contra l'analfabetisme que havia impulsat el governador civil de Girona:

¹⁸ Arxiu Històric de Girona, fons del Govern Civil, capsa 3.273. Carta de Mazo Mendo a Eduardo Canto Rancaño, datada el 15 de gener de 1954.

¹⁹ C. GEIS, *op. cit.*, pàg. 163-164.

“Nuestro glorioso Caudillo Franco, el Señor de España, por la gracia de Dios y por derecho de conquista, así que hubo curado de las llagas profundas que la fratricida metralla de la guerra abriera en la carne viva de la Patria, atendió a la esencia, al espíritu, al alma de la nación. De nada nos iba a servir una España hermosa, pero vacua de contenido, como no nos pueden convencer las flores de artificio, sin alma, sin perfume...”

Y España –que un día arrancó del corazón de San Isidoro un suspiro de juglar enamorado: “España, tú eres la más hermosa de todas las tierras... De ti reciben la luz el Oriente y el Occidente”– habría ya llegado a ser, a la mirada de Ramiro de Maeztu, “una encina medio sofocada por la yedra”. Las zarzas, ahogando el buen trigo del candel...”

Y eso –para el que es padre y artífice, caudillo y vigía de un pueblo– no podía ser. No podía ser para España que fue creada, sin duda, para ser el paraíso de Dios, según aseveraba el Rey Sabio en sus calenturas de amor.

Y Franco puso sus manos laboriosas en la masa; dentro de la artesa, en el meollo, en el fermento, allí donde se labora el milagro químico de la multiplicación del pan... Ya una vez, con voz apagada de pesadumbre, lo reveló a un periodista extranjero: el problema de España, el gran problema, el definitivo y el sustancial, es éste, dijo: la formación de mi pueblo. Es decir, su instrucción, su educación. El espíritu, el alma. Sintéticamente: la vida.

Por eso de él, de él personalmente, ha partido la idea de emprender una recia campaña contra el analfabetismo, una lucha y una guerra sin cuartel en todos los frentes, a lo largo y a lo ancho del mapa de España.

Soldado es, Caudillo es, Franco, y su voz tenía que ser dura, fuerte, castrense... Habla de guerra, de lucha, de campaña... Hay enemigo, por consiguiente, que podría atacar las raíces vitales del ser nacional. Sí, es el analfabetismo. Un enemigo auténtico, porque con el peso muerto de su lastre les faltan arrestos, a las naciones, y las embaraza para subir las cuestas de la cultura en cuya cresta se iza la bandera de la civilización. Un enemigo traidor de España, porque la ignorancia es el terreno abonado para el comunismo, que sólo puede vivir, por simbiosis, en la basura espiritual y material de los pueblos decadentes, como cualquier escarabajo pelotero...”²⁰

²⁰ “Analfabetismo”, *Circular*, 78 (maig de 1949), pàg. 2-3.

En aquest altre tractava d'inculcar que es resés el Credo al Sagrat Cor, per tal que l'oració fos un mitjà que aportés força als catòlics perseguits:

*“Cuando la persecución arrecia, los hombres instintivamente se unen. Dentro de la sombra la mano busca otra mano, y los brazos tejen sus redes, y las almas se apretusan, y los afluentes de las lágrimas se unen en la confluencia de un dolor común... Es la mutua defensa ante un peligro ingente y arrollador. Hoy los católicos nos hallamos en este caso angustioso. El infierno ha desencadenado una ofensiva general contra la Iglesia de Cristo en todos los frentes, en el geográfico, en el ético, en el teológico... Detrás del “telón de acero” la Iglesia gime, como en las ergástulas neronianas. Y sufre, como los mártires descuartizados en los potros. Heroica. Paciente. Divina. El Papa actual la llamó recientemente la “Iglesia del silencio”, porque el silencio es la última palabra que se pronuncia en la cruz”.*²¹

En la línia ideològica de l'Església tradicional, considerava el catolicisme com a tret etern de la idiosincràsia espanyola, una doctrina que calia imposar als nens petits:

*“Del enemigo, el consejo y hasta el ejemplo. Fijémonos enfrente cómo el comunismo (Rusia, Polonia, Rumanía, Yugoslavia...) exige a los maestros primarios roan sistemáticamente del alma de la infancia toda noción religiosa... Pues bien: Nosotros que lidiamos en los gloriosos palenques del Catolicismo, no desperdiciemos ninguna ocasión para ir infiltrando en el corazón de los pequeñuelos esa fe cristiana que ha sido siempre el alma eterna de España... Si no obramos así, la educación que suministraríamos sería deficiente, troncada, decapitada (Menéndez Pelayo, P. Manjón...). No sería integral. Traicionaríamos a nuestro Dios, a nuestra Patria. Dolosamente defraudaríamos a los sagrados derechos de la infancia. Y condenaríamos fatalmente nuestra noble profesión de maestros a la más espantosa esterilidad”.*²²

²¹ “La Alianza del Credo”, *Circular*, 100 (gener-febrer de 1952), pàg. 16-17.

²² “Más catecismo”, *Circular*, 92 (febrer de 1951), pàg. 1. Per comprovar l'evolució del pensament de les noves generacions de capellans, vegeu l'elogi de Rússia escrit per J. BUSQUETS, “Del enemigo el consejo. El comunismo da una lección de cine y de moralidad”, *Vida Católica*, 228 (agost-setembre de 1960), pàg. 11.

Un exemple de la moralitat sectorial que el preocupava era el vestit, sobretot el femení:

“En nuestras visitas de inspección de estos días ya hemos tenido que lamentar cierto descoco y desparpajo en gestos y acciones y cierto licencioso vestuario, sobre todo femenino, verdaderamente irritantes, porque mancillan, con el irreparable pecado de escándalo, la nitidez patriarcal de ancestrales costumbres en poblaciones cuyo césped paradisíaco se vio de improviso hollado por la irrupción de la pezuña inconsciente o maliciosa o diabólica de advenedizos paquidermos.

*Quisiéramos que los maestros, y sobre todo las maestras, se percataran de la reprochable costumbre de acudir a las clases, los alumnos, con trajes y vestidos tan vaporosos que a todas luces ha de condenar la moral cristiana, aunque los imponga una moda rebelde a las maternales prescripciones de la Iglesia”.*²³

Finalment, no podia passar-li per alt la celebració del Congrés Eucarístic de Barcelona de 1952:

*“Del 27 de mayo al 1 de junio, festividad de Pentecostés, del año próximo, Barcelona será el suntuoso marco del imponente Congreso. El piadoso agro catalán ofrecerá la turgente espiga de alma blanca, para que se convierta, por milagro, en Hostia del Señor y se desangrarán nuestras vides para la saludable, misteriosa transubstanciación del Cáliz, mientras rimarán los enardecidos multuosos cantos eucarísticos acordes polifónicos de centros laborales y se trocarán en turibulos las chimeneas de las fábricas, ofrendando penachos de incienso al Amor de los amores. Barcelona, ciudad santa, templo inmenso para la gran Eucaristía, tiene extendido el alfombrado mediterráneo donde arribarán de allende los mares, pueblos y naciones y razas para postrarse de hinojos en rendida adoración...”*²⁴

NACIONALCATOLICISME

El domini del nacionalcatolicisme –revelat en els paràgrafs anteriors, juntament amb l'anticomunisme–, va tenir aplicació pràctica en el combat

²³ “Moralidad”, *Circular*, 88 (juny-juliol de 1950), pàg. 1.

²⁴ “XXXV Congreso Eucarístico Internacional”, *Circular*, 98 (novembre de 1951), pàg. 1.

antiprotessant. En la revista que temporalment va dirigir Josep Dorca, la identificació de catòlic i espanyol va ser assumida com a una tradició intocable. Per això hom invità els catòlics gironins a reaccionar contra aquesta branca cristiana de la religió, perquè era considerada antiespanyola: *“Es como una cuña que se intenta meter en alguna hendedura para ver si se rompe la unidad española, asentada desde siglos en la unidad católica. En el fondo es, pues, una invasión espiritual solapada, y cual ante una invasión es que debemos reaccionar, tanto como por la condición de católicos como por la de españoles, afirmando en nuestra mente la idea de que protestantismo y antiespañolismo son, por decirlo así, una misma cosa”*.²⁵

Davant de propostes com aquesta, i les paraules que els bisbes espanyols llançaren als quatre vents, no ha de sorprendre que, tot seguit, uns grups de catòlics fanàtics assaltessin les capelles evangelistes de Figueres i de Puigcerdà.²⁶ Amb actes violents d'aquesta mena, més enllà de l'aspecte simbòlic, es va causar un mal material al grup cristià dissident de la religió oficial. Però va haver-hi també un altre combat psicològic. Així, a David Muniesa, futur pastor evangèlic, la infància no li va ser gens fàcil a l'Estartit. El capellà de la parròquia feia també de mestre i no l'acceptà a l'escola, perquè la família no seguia el catolicisme. Després hi enviaren un altre mestre, seglar, que no posà traves per admetre'l, però en les visites d'inspecció pel Baix Empordà mossèn Dorca seguí la mateixa tàctica de pressió psicològica. Un relat punyent ho certifica:

“Mi infancia en el pueblo de Estartit, junto al mar Mediterráneo, no se presentó nada fácil. Toda la población asistía a misa a excepción de mi familia, y en la escuela yo era mirado por los demás niños como poco menos que un bicho raro, lo que sembraba de dudas y confusiones mi joven fe. Cuando el inspector de Enseñanza visitaba la escuela, me llamaba aparte de los otros niños y me hacía preguntas acerca de mis convicciones religiosas, dándome a entender mediante sus explicaciones que en mi hogar estábamos equivocados, pues

²⁵ “Ante la invasión protestante”, *Vida Católica*, 105 (15 de juliol de 1948), pàg. 1.

²⁶ J. CLARA, “Nacionalcatolicisme contra protestantisme. Violències a les capelles de Figueres i Puigcerdà”, *Anuari 1990-1991 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*, Tarragona, 1992, pàg. 267-275.

sólo existía una Iglesia verdadera, la católica romana, a cuyo jefe infalible, el Papa, debíamos todos los españoles una obediencia ciega. Me argumentaba acerca de la universalidad de esta Iglesia, haciéndome ver cómo todos los demás niños iban a misa y yo era el único rebelde, dejándome sumido en un mar de confusiones. En el pueblo mi familia gozaba de buena reputación entre sus conciudadanos, pero las autoridades franquistas ejercían sobre nosotros toda clase de presiones psicológicas, procurando marginarnos de todo el resto de la población. Incluso los demás niños del pueblo se negaban a jugar conmigo, y en ocasiones habían llegado a apedrearme a la salida de la escuela".²⁷

DENUNCIAT I CRITICAT

Com a inspector en cap, individualment i col·lectiva, Josep Dorca es va reunir moltes vegades amb el governador Luis Mazo Mendo, a qui explicà oralment la problemàtica del sector educatiu. Durant l'any 1953, però, segurament amb informacions facilitades per un company de la mateixa inspecció d'ensenyament primari, es va redactar un informe que arribà a les mans del governador, en què el capellà funcionari no restava gaire ben parat, pel que fa a la gestió, i en el qual alhora s'evidenciava la divisió dels inspectors:

"Está en malas relaciones con todas las Autoridades de la Capital, incluso con el Sr. Obispo.

La mayor parte de los vocales de la Comisión Permanente no asisten en las sesiones, cuando están presididas por él.

No cuenta con la colaboración de los demás Inspectores.

No cumple con lo ordenado por el Gobernador Civil-Presidente del Consejo

²⁷ D. MUNIESA, *Samuel Vila: una fe contra un imperio*, Terrassa, Clie, 1979, pàg. 18-19.

*Provincial de Educación sobre Formación Política en las Escuelas Primarias.²⁸
En sus visitas de Inspección manifiesta a los Maestros que solicitan su consejo
en cuanto a Formación Política, que eso es cuestión sin importancia y que se
mantengan al margen siempre que sea posible.
Ha sometido a constantes dilaciones el problema de las Escuelas de Monjuich,
de Gerona, cuyo Comedor, por su inepticia, no ha podido funcionar todavía,
habiendo devuelto las cantidades libradas por el Ministerio para este fin.
Niega su colaboración oficial al Servicio Español del Magisterio,²⁹ siendo
testimonio reciente de esta actitud la negativa a convocar a los Maestros para
la Asamblea del Magisterio celebrada el día 7 de mayo en curso.
Crea un ambiente de asfixia a la obra del “Día del Maestro”, influyendo cerca
de los Maestros para que se abstengan de prestar su colaboración.³⁰
En todas las Juntas a las que asiste como miembro representante de la Inspección,
trata de imponer radicalmente su criterio siempre cerrado y se constituye en el
hazmerreír de Gerona, con notorio desprestigio de la Inspección.
Crea constantes conflictos entre las Autoridades locales, el Gobierno Civil y la
Inspección, siendo los más recientes: El cierre de las Escuelas Plantalech, de*

²⁸ El 20 d'octubre de 1951, el governador Mazo Mendo adreçà una ordre a l'inspector en cap de Girona, Dorca, en la qual advertia que “pudiendo darse el caso de que en algunas Escuelas la formación política ataña, sea deficiente, y como quiera que los señores Maestros vienen obligados por la Ley de 6 de octubre de 1940 a, con todo entusiasmo, formar en los principios políticos de nuestro Régimen a sus alumnos, teniendo en cuenta que la Patria exige, para su servicio, a chicos que, junto a sus conocimientos normales de preparación, posean la formación política precisa, a fin de que no puedan ser desviados el día de mañana por propagandas contrarias a los intereses de la Patria, deberá recordar a los Señores Inspectores la obligación que dicha Ley les impone a los Maestros, obligación que deberán exigir, con tanto o más rigor, que cualquier otra enseñanza”. Es demanava també als inspectors “nombre y domicilio de aquellos Maestros que se hayan distinguido en la enseñanza de esta disciplina de Formación política, así como de aquellos en quienes se observase un gran abandono, por si procediese premiar a unos o sancionar o proponer sanciones para otros” (“Interesante Orden del Gobierno Civil de la provincia”, *Circular*, 98 (novembre de 1951), pàg. 3).

²⁹ El Servicio Español del Magisterio (SEM) era l'organització que controlava, sindicalment, els mestres. Dorca n'havia estat consiliari durant un temps. El secretari particular del governador civil, Cosme Casas, falangista i d'Acció Catòlica, n'era el delegat provincial.

³⁰ El “día del mestre” va ser impulsat pel governador Luis Mazo Mendo el 1952.

*Olot;*³¹ *el expediente instruido a los Maestros de Santa Pau; el problema de la cesión de los accesorios de la calefacción de las Escuelas de Arbucias. La cuestión de la negativa del Magisterio de Blanes (inducido por él) a colaborar con el Ayuntamiento y con la Jefatura local del Movimiento*".³²

Val a dir que, l'any 1953, a Girona, hi havia tres inspectors masculins que es repartien la província en zones per a llur actuació orientadora i fiscalitzadora. Josep Dorca s'encarregava de la part de la Bisbal i de Santa Coloma de Farners; Lluís M. Mestras Martí, antic inspector de les Balears, que hi protagonitzà una tasca controvertida,³³ es responsabilitzà de les zones de Figueres i Olot, i Lluís G. Bastons Plana controlà els partits de Girona i Puigcerdà. La inspectora femenina era Maria dels Desemparats Rahola de Falgàs.³⁴

Una de les qüestions retretes en l'acusació contra mossèn Dorca, i que va prolongar-se en el temps, fou la referida al control dels mestres pel que fa a les lliçons de formació política. Josep Dorca i els altres inspectors no hi estaven gaire d'acord i no feren cas de les ordres del governador. Consideraven que no era tasca seva el control de la formació política a les escoles, ja que l'afer corresponia al Frente de Juventudes i a la Sección Femenina. Cal tenir present que Dorca era capellà i que tant Bastons com Mestres pertanyien

³¹ El col·legi de Joan Plantalech Grabulosa va ser denunciat perquè ensenyava en català. Les referències publicades sobre aquest cas són molt escarides: "El Sr. Inspector Jefe, en cumplimiento de Orden Gubernativa, ha procedido a la clausura del 'Colegio Plantalech', de Olot, clausura que ha sido ratificada por la Dirección General" (*Circular*, 107 (gener de 1953), pàg. 6). La reobertura no trigà. "En cumplimiento de lo ordenado por el Excmo. señor Gobernador Civil, por la Jefatura de la Inspección se ha comunicado al señor Alcalde de Olot quedaba levantada la clausura impuesta al Colegio Plantalech, de dicha ciudad" (*Circular*, 108 (febrer-març de 1953), pàg. 6).

³² Arxiu Històric de Girona, fons del Govern Civil, capsa 3.273.

³³ De secretari de la comissió depuradora dels mestres illencs passà a condemnat i denunciat per un company de les Balears (S. MIRÓ, *Maestros depurados en Baleares durante la Guerra Civil*, Palma, Leonard Muntaner, 1998, pàg. 202-204). Lluís M. Mestras Martí (Cassà de la Selva 1902-Girona 1988) va ser autor dels llibres *L'aportació gironina al desenvolupament de la pedagogia catalana* (1981) i *Mestres d'aquell temps* (1999), en els quals traça la biografia d'una vuitantena de mestres.

³⁴ M. JUHERA I CALS, *Les zones d'inspecció d'ensenyament primari i els inspectors de Girona, 1939-1988*, Girona, Generalitat de Catalunya, 1988, pàg. 34 i 95. Per a detalls de les visites d'inspecció, S. MARQUÈS SUREDA, *L'escola pública durant el franquisme. La província de Girona (1939-1955)*, Barcelona, PPU, 1993.

a l'Acció Catòlica. Tots plegats podien connectar amb el pensament de la jerarquia eclesiàstica, la qual era contrària al domini de la ideologia falangista en l'educació de la joventut.

En la sessió del 12 de maig de 1953, la Comissió Provincial d'Educació, presidida pel governador Mazo Mendo, el tema va assolir un primer pla: *"La Presidencia pregunta al Sr. Inspector Jefe de Enseñanza Primaria los motivos por los cuales no se ha cumplido lo ordenado por su autoridad en materia tan importante. Contesta el referido Sr. Inspector Jefe que efectivamente no se ha hecho, por lo que se refiere a su Zona, porque hay normalidad en las Escuelas. Preguntado de nuevo por la Presidencia sobre los motivos por los cuales tampoco los otros Sres. Inspectores han dado cumplimiento a lo dispuesto, dice el Rdo. Dorca que también todo es normal en las demás Escuelas. El Excmo. Sr. Presidente pide que consten en acta, literalmente, las manifestaciones hechas por el Sr. Inspector Jefe y le manifiesta que, como Presidente, le requiere y, como Gobernador Civil, le ordena que en lo sucesivo se cumpla estrictamente lo ordenado en cuanto a la Inspección sobre enseñanza de Formación Política en las Escuelas Primarias de la provincia"*.³⁵

En la sessió del 23 de juny del mateix any, un altre cop es va palesar que el control de la formació política per part de mossèn Dorca es va fer de manera vaga i forçada. L'acta escriu: *"Lamentar la falta de concreción de los partes remitidos por la Sra. Inspectora de la Zona 1ª Femenina y por el Sr. Inspector Jefe, ya que no permiten la calificación exacta de la labor desarrollada en este sentido por los Maestros de las zonas respectivas"*.³⁶

DELATOR EQUIVOCAT

A més a més de denunciat i de plantar cara al governador Mazo, mossèn Dorca fou també confident del Govern Civil en l'etapa subsegüent, quan aquell ja era fora de la ciutat. En tenim una prova, signada i rubricada per ell mateix. És la carta que, el 13 de febrer de 1957, abans de sotmetre's a una intervenció quirúrgica, va adreçar al governador Josep Pagès Costart:

³⁵ Arxiu Històric de Girona, fons d'Educació i Ciència, Actas del Consejo Provincial de Educación, f. 22 v-23.

³⁶ *Ibid.*, f. 25-25 v.

“Muy apreciado Sr. Gobernador Civil, recordado ante el Señor: No me ha sido posible ni intentar una visita a V.E., porque la enfermedad que actualmente me aqueja ha tenido sus urgencias, y voy a sustituir mi proyectada visita con estas rápidas líneas, suplicándole me perdone el tiempo que le voy a distraer.

Realmente, mañana, Dios mediante, ingreso en la clínica de esta capital La Alianza, para una intervención de urología, que me tendrá separado de mis actividades profesionales un mes. Tengo ya solicitado de la Superioridad la oportuna licencia.

Tres son los asuntos de que tenía que hablarle.

A) La devolución del expediente o denuncia contra el maestro nacional de Castelló de Ampurias, Sr. Ramió.³⁷ El Inspector de Zona, Sr. Mestras, se ha dado ya por enterado, mas para poder actuar, tendría que poseer dicha denuncia escrita, nuevamente, como base inicial del oportuno expediente gubernativo, que corresponde a su Inspección.

B) Creo va siendo preciso una reunión, ordenada por V.E., ya sobre una base municipal, ya sindical, de principales patronos o empresarios de centros laborales, a fin de que se comprometan a tener abierta a hora competente para los adolescentes obreros analfabetos (una hora nocturna, por ejemplo, de 8 a 9) alguna escuela, masculina y femenina, con maestros a su cargo, ya que esto, sobre estar legislado, contribuiría grandemente a la reducción del analfabetismo de importación en esta provincia. Porque ahora resulta que es tal la cantidad de analfabetos que acuden a las dos únicas Escuelas de maestros Volantes, que hay en la capital, que éstas ya no pueden atender eficazmente a la matrícula, y el acudir a las escuelas diurnas no es buena solución, porque las horas en que funcionan son incompetentes con los horarios laborales.

C) Confiadamente he de exponerle de modo muy breve, que posiblemente se tendrían que analizar los actuales componentes del Ayuntamiento de Baget, según informes particulares recibidos. Parece ser que alguno de sus miembros, posiblemente el mismo alcalde, se distinguió en tiempo rojo. V.E., mejor informado, sabrá lo que procede en este sentido.

Con sumiso afecto y en el Señor, affmo. s.s.”.³⁸

³⁷ Joan Ramió Bosch, mestre de Castelló des de 1948.

³⁸ Arxiu Històric de Girona, fons del Govern Civil, lligall 1.974.

En aquest cas, ens interessa, especialment, l'apartat tercer, en què Dorca va alertar contra els membres de l'Ajuntament de Beget, població de demografia esparsa i reduïda, perduda en un racó de món de l'Alta Garrotxa, en la qual –per bé que en les eleccions de 1936 va triomfar-hi el Front d'esquerres– la gent s'oposà per la força a la crema de l'església, quan es presentaren elements forans amb intencions incendiàries, i defensà la joia artística que la presidia, la Majestat, i tots els altars de l'interior.³⁹ Es tractava d'un poble pacífic, gens extremista.

El fet xoca, també, perquè un ministre del Senyor, divuit anys després de la Guerra Civil, fos el qui es dedicués a formular un avís d'aquesta mena, sobre unes persones suposadament roges, és a dir, contràries al règim franquista, amb tot el que podia significar aquesta orientació des d'un punt de vista punitiu. Xoca perquè la denúncia no encaixa amb la condició de ser membre actiu d'una religió que predica l'amor fratern i defensa estimar el proïsme, reflex de Déu, per damunt de totes les coses.

Es podria parlar, doncs, de manca de caritat, i de moltes altres desviacions, pel fet de posar-se en qüestions que no li corresponien. També d'imprudència temerària. Perquè la delació causà alarma i, com era lògic, no va deixar indiferent el governador civil, que ordenà una investigació immediata sobre els antecedents polítics i socials del personal que gestionava els afers municipals de Beget. Al capdavall, el resultat fou totalment contrari a la falsedat aplegada pel capellà inspector.

Segons les investigacions dutes a terme per la Guàrdia Civil, l'alcalde de Beget –Esteve Vila Vila, que va detenir l'alcaldia més de deu anys, de 1954 a 1969– era una persona totalment de fiar. El tinent coronel, Luis Suárez Álvarez, cap de la 124 Comandància, va fer constar que *“carece de antecedentes políticos con anterioridad al Glorioso Alzamiento Nacional, ya que al iniciarse el mismo era de muy corta edad, al terminar la Guerra de Liberación ingresó en el Seminario de Gerona, en donde permaneció durante varios años, saliendo del mismo por voluntad de sus padres. Es persona de buenos antecedentes político sociales, de solvencia y garantía; es muy apreciado por los vecinos del pueblo por sus cualidades, si bien entre el vecindario circula el rumor de que el informado, en las decisiones que debe tomar como Alcalde, se deja influenciar y presionar por su padre; cosa*

³⁹ J. GIRONA I CASAGRAN, *L'Alta Garrotxa*, Barcelona, Selecta, 1969, 2a ed., pàg. 162-163.

que, según informes adquiridos por esta Jefatura, parece ser que no es cierto, ya que dicho señor ejerce con dignidad y competencia el cargo de Alcalde”.

De la mateixa manera, els informes referits a la resta del consistori –Joan Carreras Molas, Josep Puigmal Vidal, Valentí Freixa Lleras, Joan Caballera Coll, Ramon Corominas Garnatxa i Joan Boch Cros– apuntaren que es tractava de persones de bona conducta, addictes i estimades pel veïnatge.

FINAL

Mossèn Josep Dorca, el capellà funcionari, va morir –a Girona i amb 54 anys– el 20 de desembre de 1957. El seu germà, Narcís Prat González (Girona 1911-Barcelona 1976),⁴⁰ fruit del segon matrimoni de la mare, que també va ser capellà, fou l'encarregat d'assistir-lo en el darrer moment i de fer-ne el panegíric obligat: *“Mn. Dorca ganó brillantemente trofeos y galardones en sus mocedades de seminarista y en los días de su sacerdocio, como poeta y literato en distintas competiciones literarias; ganó sus oposiciones de maestro en los tiempos, adversos para sus hábitos, de la República; ganó los primeros puestos en las oposiciones que le llevaron a la Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona. Pero sus mejores oposiciones han sido éstas, al final de su brillante carrera profesional y sacerdotal: las oposiciones para la eternidad”*.

Segons Prat, en els darrers moments de vida, Josep Dorca va dedicar *“continuos actos de amor a Dios, a sus besos al Crucifijo, a sus ansias de cielo, de ‘nochebuena’ en la eternidad”*.⁴¹ En l'escrit de comiat final als mestres, el capellà inspector va tenir l'oportunitat de repetir unes paraules del pare Antoni M. Claret, que deixen entreveure el penediment pels errors: *“Hay un momento, y es el de la muerte, en que el que muere cristianamente se arrepiente de haber escrito en el registro de su vida el capítulo de pecados, de deudas y venganzas”*.⁴²

⁴⁰ Mentre que Narcís Prat té una entrada en el *Diccionari d'Història Ecclesiàstica de Catalunya* (Barcelona, Claret, 1999-2001, 3 vols.), Josep Dorca no hi surt. Prat fou ordenat el 1936 i el 1943 passà a la diòcesi de Barcelona, on es remarcà com a impulsor de Càritas i altres obres socials. En aquest sentit, és il·lustrador l'article de Juan de Dios RAMÍREZ HEREDIA, “Luchador de la caridad”, *La Vanguardia Española*, 18 de novembre de 1976, pàg. 29.

⁴¹ “Apostilla”, *Circular*, 140 (gener de 1958), pàg. 3.

⁴² “Adiós a los maestros”, *Circular*, 140 (gener de 1958), pàg. 2.

Molt més ditiràmbic va ser el comentari editorial de *Vida Católica*.⁴³ Per al redactor anònim, influït per la literatura de l'Opus Dei, Dorca va ser “*amigo, maestro, alma de director*”, que vivia fermament un dels punts de *Camino*: “*¿Adocenarte? ¡Si has nacido para caudillo! Entre nosotros no caben los tibios*”. I s'esplaià amb expressions de ritual de comiats: (“*prodigiosa actividad*”, “*infatigable celo*”, “*sacerdote gerundense clave*”, etc.), sobre aquest clergue que de vegades era tractat com a “mossèn Josep” i en altres vegades com a “muy ilustre señor”, que tocava moltes tecles, i que ho feia gràcies a la disciplina: “*Sin ella –feia notar la lloança– su horario de trabajo hubiera sido materialmente imposible; más aun cuando entre desplazamiento y círculo de estudios, entre excursión de fin de curso y visita de inspección tenía que caber su breviario de cuyo rezo tal vez se beneficiaría aquel maestro al que él había de amonestar en el cumplimiento de su deber o aquel niño del Catecismo que había merecido tres puntos malos o aquellos catequistas suyos a los que faltaba un poco de peso en la balanza del rendimiento*”.

Potser sí que l'oració del breviari va salvar algú de la censura o la correcció severa, però –coneixent l'afer de Beget– l'elogi més notable que li atribueix la revista de l'Acció Catòlica –“*hizo de la profesión un apostolado y por eso el alto cargo lo vivió como una faceta más de su ministerio total: con la reciedumbre que brota del sacerdocio de Cristo*”– sona, simplement, a literatura poc realista.

Penso que mossèn Dorca –capellà d'abans del concili Vaticà II– va ser un home que va viure en un mar de contradiccions interiors, que no sempre va saber delimitar les funcions pròpies de l'Església i de l'Estat. En una etapa històrica de casament de les dues institucions es va fer de la Falange franquista, quan ja era inspector, segurament per tal de ser més ben acceptat pel poder, però –en altres moments– seguí la jerarquia eclesiàstica que no veia amb bons ulls l'educació de la joventut segons els postulats falangistes i, per això, considerava que el mestre havia d'estar al marge de la política. No es pot dir que fos una persona inactiva, car treballà en diversos camps, certament, però al capdavant puc entendre la reacció del novel·lista Josep M. Gironella, que abonava un altre tipus o estil de capellà, com mossèn Jordi Carrera.⁴⁴

⁴³ “La lección de una vida”, *Vida Católica*, 205-206 (gener-febrer de 1958), pàg. 2.

⁴⁴ Jordi Carrera Savall (Barcelona 1919-2006), vicari de poble i després adscrit a la Casa Missió de Banyoles.

De tota manera, en la Girona franquista, mossèn Josep Dorca González no va ser el primer ni el darrer capellà controvertit pastoralment o professionalment, com a amic del poder o de la policia de la dictadura. En una altra ocasió seria fàcil de documentar d'altres casuístiques, perquè l'Església –a través de l'actuació dels seus homes– ha tingut i té diverses cares. Només cal reportar que, després de la guerra, va haver-hi capellans i algun prelat que –amb sentit social i evangèlic– defensaren obertament el feligrès i consideraren que no era feina seva la de la policia,⁴⁵ però d'altres es mostraren indignes com a agents de reconciliació, subscriuint les denúncies i els informes inculporis que serviren per a la depuració dels mestres⁴⁶ i per imposar penes als expedientats pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques.⁴⁷ També, durant l'etapa final del règim franquista, quan el concili Vaticà II implicà una renovació pastoral que es contradeia amb la realitat espanyola i les esglésies foren escenari de crítica al sistema vigent, n'existiren que seguiren aferrats a les fórmules integristes i –per tal de mantenir l'ortodòxia d'abans– esdevingueren confidents de la policia.

Com a contrast amb aquests sacerdots interessats pel manteniment del tradicionalisme i l'integrisme periclitat, tots hem de celebrar que mossèn Gabriel Roura, a qui és dedicat aquest volum d'homenatge, fos d'una pasta ben diferent a la de mossèn Josep Dorca i a la dels capellans preocupats per la supervivència de la dictadura. També fou d'un altre temps, el del Concili. La seva presa de posició política resta ben explícita en la carta de vuit capellans diocesans, signada el 1966, en la qual es deia que els textos conciliaris tenien “*preeminencia sobre los principios del Movimiento*”.⁴⁸ Particularment, a part de ser un bon company de curs entre els que seguirem els estudis d'història

⁴⁵ Per exemple, el bisbe de la Seu d'Urgell. Vegeu H. RAGUER, “El bisbe Guitart i les autoritats franquistes”, *Anuari 1990-1991 de la Societat d'Estudis d'Història Eclesiàstica Moderna i Contemporània de Catalunya*, Tarragona, 1992, pàg. 249-265.

⁴⁶ Se'n poden trobar casos a F. MORENTE VALERO, *La escuela y el Estado Nuevo. La depuración del magisterio nacional (1936-1943)*, Valladolid, Àmbito, 1997.

⁴⁷ Vegeu els exemples reportats per C. MIR, *Vivir es sobrevivir. Justicia, orden y marginación en la Cataluña rural de posguerra*, Lleida, Milenio, 2000.

⁴⁸ “En desacuerdo con *Arriba y Los Sitios*”, *Los Sitios*, 20 de març de 1966, pàg. 2. Carta signada, així mateix, per Modest Prats, Pere Font, Josep Iglesias, Narcís Tibau, Joan Busquets, Martí Amagat i Josep Claparols.

JOSEP DORCA GONZÁLEZ, CAPELLÀ I INSPECTOR

al Col·legi Universitari de Girona, sempre recordaré i agrairé les facilitats que va donar-me per investigar a l'Arxiu Diocesà i al de la Catedral, el seu tarannà tranquil, franc i positivament exemplar, i els estudis ben traçats i documentats que signà.